

Dezavantajlı Koşullarda Yaşayan ve Ortopedik Engeli Olan Çocuklara ve Ailelerine Dair bir İnceleme

H. Melis Yavuz* ve Bilge Yağmurlu
Koç Üniversitesi Psikoloji Bölümü
*İletişim için: meyavuz@ku.edu.tr

Giriş

- Çalışmalar kronik ortopedik engeli olan çocuk ve ergenlerin yüksek düzeyde sosyal ve davranışsal güçlük yaşadıklarını göstermektedir (Kim & Kang, 2003; Pitt ve ark., 2009).
- Ortopedik engeli olan çocukların sosyal gelişim alanındaki zorlukları, fiziksel engellerinin niteliğinin yanı sıra, ebeveynlerinin gelir ve eğitim düzeyinden, yaşadıkları yüksek düzeyde stres ile çocuk yetiştirme tutumlarından da etkilenebilmektedir.

Amaç:

- Bu araştırma, Türkiye'de yaşayan ortopedik engelli çocukların sosyal becerilerini incelemekte, sosyal yetkinliğin farklı bireysel (engelin şiddeti, ameliyat sayısı vb.) ve ailesel özelliklerle (stres, destek, annenin çocuk yetiştirme bilişleri vb.) nasıl ilişkili olduğunu anlamayı hedeflemektedir.

Örnekleme

- 17 şehirden toplam 105 ortopedik engelli (53 erkek) çocuk ve anneleri

Çocukların	Yaş ranjı = 11 ay ile 14.5 yıl ($Ort_{yaş} = 7.7$; $S = 3.5$)
	% 22'sinde başka kronik sağlık problemi var (örn., kalp, böbrek)
	% 15'inde gelişimsel bozukluk tanısı var (örn., DEHB, öğrenme güçlüğü)
	% 71'inde ortopedik engel doğumsal fakat %33'ü tedaviye hemen başlayamamış
	%43'ü iki veya daha fazla ameliyat geçirmiş
	% 26'sının en az bir başka aile bireyinde daha ortopedik engel var
%34'ü akraba evliliği sonucu dünyaya gelmiş	

Annelerin	Yaş ranjı = 18 ile 51 yaş ($Ort_{yaş} = 34.2$; $S = 6.8$)
	% 93'ü ev hanımı, %6'sı işçi
	%13'ü okuma-yazma bilmiyor; % 53'ü ilkökul mezunu
	% 69'unun hane halkı geliri 1000 TL'nin altında; % 26'sının 1000-2000TL arasında
% 57'si şehir merkezinde, %43'ü çevre ilçe, kaza ve köylerde yaşamakta	

Yöntem

Sosyal Yetkinlik:

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme- 30 Sosyal yetkinlik $\alpha = .69$
(LaFreniere ve Dumas, 1996) (7 Madde)

Ebeveyn Amaçları:

Ebeveyn Amaçları Anketi Çocuk-odaklı hedefler (7 Madde) $\alpha = .65$
(Schaefer ve Edgerton, 1985) Ebeveyn-odaklı hedefler (9 Madde) $\alpha = .78$

Annenin stresi:

Günlük Güçlükler Ölçeği Stresin şiddeti (20 Madde) $\alpha = .89$
(Cronic ve Greenberg, 1990)

Ortopedik engelin şiddeti :

Kaba Motor Fonksiyonları Sınıflandırma Sistemi (Gross Motor Function Classification System- GMFS; Palisano, 1997)

Anneye gelen destek Aile Dışından Ebeveyne Gelen Destek 10 Madde $\alpha = .90$
(Henderson ve ark., 1978)

Aileden Ebeveyne Gelen Destek 9 Madde $\alpha = .91$

Bulgular

- Çocuğun yaşı, geçirdiği ameliyat sayısı ve ilk ameliyat yaşı, sosyal yetkinlik düzeyi ile ilişkili değildir.
- Kız çocukların sosyal yetkinlik düzeyi ($Ort. = 2.7$, $S = .64$) erkek çocuklara ($Ort. = 2.4$, $S = .64$) oranla daha yüksektir $F(1, 103) = 5.30$, $p < .05$.

Tablo 1

Değişkenler Arasındaki Pearson Korelasyonları ($N = 105$)

	Sosyal Yetkinlik	1	2	3	4	5	6
1. Çocuğun başka kronik sağlık problemi (sayısı)	-.19*	-					
2. Ortopedik engelin şiddeti	-.21*	.10	-				
3. Annenin stresi	-.22*	-.06	.03	-			
4. Çocuk-odaklı hedefler	.23*	-.02	.05	.03	-		
5. Ebeveyn-odaklı hedefler	.22*	.17	-.06	-.19*	.38***	-	-
6. Aileden anneye gelen destek	.22*	-.11	-.25**	-.06	.31***	.28**	-
7. Arkadaştan anneye gelen destek	.05	.08	.04	-.10	.17	.07	.23*

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Geriye dönük regresyon analizi:

- Bağımlı değişken (DV): Sosyal yetkinlik
- Bağımsız değişkenler (IV): 1) Ortopedik engelin şiddeti 2) Çocuğun cinsiyeti 3) Çocuğun başka kronik sağlık problemi 4) Çocuk-odaklı hedefler 5) Ebeveyn-odaklı hedefler 6) Annenin stresi 7) Aileden anneye gelen destek

Tablo 2

Regresyon Analizi Sonuçları ($N = 105$)

	R	Uyarlanmış R ²	B	β
Aşama 4				
Ortopedik engelin şiddeti			-.18	-.22*
Çocuğun cinsiyeti (kız-erkek)			-.30	-.23**
Çocuk-odaklı hedefler			.47	.28**
Annenin stresi	.46	.18	-.15	-.19**

* $p < .05$, ** $p < .01$

Aracı Değişken için Regresyon analizi:

Ortopedik engelin şiddeti ile çocuğun sosyal yetkinliği arasındaki ilişkide annenin stres düzeyi aracı değişkendir.

Tartışma

Ortopedik engelli çocukların sosyal yetkinliği için annenin yaşadığı stresin seviyesi belirleyicidir. Annenin stresi ise çocuğun ortopedik engelinin şiddetiyle anlamlı düzeyde ilişkilidir. Bu çalışmada anneye aileden ve arkadaştan gelen destek, stresin etkisini modere edici etki yapmamıştır. İyileştirme çalışmaları için, hangi unsurların annenin stresini azaltmada etkili olduğunun bilinmesi önemlidir.

Sosyal yetkinlik için ebeveyn-odaklı sosyalleştirme hedefleri de önemli olmakla birlikte, annenin çocuk-odaklı hedefleri sosyal yetkinliğin en kuvvetli ve pozitif yordayıcısıdır. Ortopedik engeli olan çocukların ebeveynlerinin kişisel gelişim ve sosyal becerileri destekleyen uzun vadeli sosyalleştirme hedeflerine sahip olmaları önemlidir.